
INSPIRATIENOTA

OPEN ERFGOED

2.07.2019

INHOUD

1	Inleiding.....	3
2	Wettelijk kader.....	4
3	Terminologie	5
4	Criteria.....	7
5	Aanvraagprocedure.....	11
6	Veelgestelde vragen.....	12
7	Links.....	15
7	Inspirerende voorbeelden.....	16
8	Contactgegevens.....	21

1 INLEIDING

Open erfgoed is erfgoed dat actief en op regelmatige basis opengesteld wordt om de erfgoedwaarden van het gebouw of de site in de kijker te zetten. Een erkenning als open erfgoed is een kwaliteitslabel dat de bijzondere openstelling en ontsluiting van het beschermd erfgoed zichtbaar wil maken.

Beschermd erfgoed kan erkend worden als open erfgoed als het voldoet aan de criteria vermeld in het Onroenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. Erfgoed erkend als open-monumentenvereniging volgens de oude restauratiepremieregelgeving, blijft nog erkend tot 10 jaar na kennisgeving van de erkenning.

Sinds 1 januari 2019 zijn de wijzigingen van het Onroenderfgoedbesluit van kracht. Daarin werden de criteria voor de erkenning als open erfgoed verfijnd en vereenvoudigd. De openstelling moet aan **alle criteria** uit het Onroenderfgoedbesluit voldoen. De erkenning als open erfgoed werd bovendien losgekoppeld van de goedkeuring van het beheersplan. Pas als je premies aanvraagt, heb je ook een goedgekeurd beheersplan nodig.

Deze inspiratienota preciseert de wettelijke bepalingen en geeft aan hoe het agentschap Onroerend Erfgoed deze interpreteert. Daarnaast bevat de nota een overzicht van gemotiveerde keuzes die wel of niet wenselijk zijn vanuit erfgoeddoogpunt. Achteraan in de nota vind je enkele inspirerende voorbeelden. Het formulier om een erkenning aan te vragen vind je op de [website www.onroenderfgoed.be](http://www.onroenderfgoed.be).

2 WETTELIJK KADER

[Artikel 2, 20°](#) van het Onroerenderfgoedbesluit geeft een definitie voor **open erfgoed**. Open erfgoed is “*een beschermd onroerend goed of een erfgoedlandschap, dat geheel of gedeeltelijk opengesteld wordt en als zodanig is erkend door het agentschap.*”

In het verslag aan de Vlaamse Regering staat over de **erkenning tot open erfgoed** vermeld:

“De erkenning als open erfgoed, is een gunst die slechts bij uitzondering wordt toegestaan, en die is verbonden aan strakke voorwaarden, mede omschreven in [artikel 8.4.1](#) en [artikel 8.4.2](#) van dit besluit. Het uitgangspunt bij open erfgoed is dat gepoogd wordt de bezoeker inzicht te verlenen in de (historische) rol of betekenis van het erfgoed, bijvoorbeeld via gegidste rondleidingen, infoborden, interactieve toepassingen, ensceneringen, enz. Voor werkend erfgoed – d.w.z. beschermde onroerende goederen waar een (semi-)industriële activiteit of een productieproces wordt uitgevoerd, of beschermde actieve machines of toestellen met inbegrip van (toren)uurwerken en instrumenten die op actieve basis bespeeld worden – valt te verwachten dat minstens de werking wordt gedemonstreerd. Een premienemer richt zich bij de erfgoedontsluiting tot alle lagen van de bevolking (jong en oud). Er mag daarbij opbrengst gegenereerd worden, maar deze moet geïnvesteerd worden in het beheer of de publieksgerichte erfgoedontsluiting van het goed.”

De erkenning als open erfgoed geldt 12 jaar, en wordt telkens stilzwijgend verlengd met eenzelfde periode. Tijdens de erkenningsperiode kan je, wanneer je een goedgekeurd beheersplan bezit:

- een **verhoogde erfgoedpremie van 60%** aanvragen voor werken die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van de erfgoedkenmerken en –elementen van het beschermd goed. Deze premie kan **verhoogd worden met 10%** als:
 - o het goed consequent wordt onderhouden, wat je aantoont in het onderhoudslogboek.
 - o de werken in opdracht zijn van een stichting of vereniging met rechtspersoonlijkheid die zich inzet voor het herstel en beheer van de beschermde goederen of het erfgoedlandschap.Je kan deze verhogingen van 10% bovendien cumuleren tot 20% wanneer aan beide voorwaarden voldaan is.
- een **premie van 20% aanvragen voor ontsluitingswerken** gericht op een verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het beschermd goed. Deze is niet cumuleerbaar met de erfgoedpremie.

Vanaf de dag na de uitbetalingsaanvraag van de erfgoedpremie ga je het engagement aan om het erkende erfgoed gedurende 12 jaar open te stellen.

3 TERMINOLOGIE

Open-Monumentenvereniging

De term **open-monumentenvereniging** verwijst naar de oude erkenning van vzw's of stichtingen, die de instandhouding, het beheer en de ontsluiting van een of meer open monumenten waarvan ze eigenaar of erfpachter zijn als hoofddoelstelling hebben. Een open-monumentenvereniging kon beroep doen op een restauratiepremie van 80%. Met de inwerkingtreding van het Onroerenderfgoeddecreet in 2015 werd die erkenning afgeschaft, maar erkenningen van vóór 2015 worden nog steeds gehonoreerd (tot maximaal 10 jaar na de datum van erkenning).

Erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen

Erfgoedwaarden zijn de waarden die aan de basis liggen van de bescherming van een onroerend erfgoed. Erfgoedwaarden geven de betekenis van het erfgoed aan: waarom heeft het erfgoed een waarde voor de samenleving? Bij open erfgoed komt het er op neer om die erfgoedwaarden zichtbaar te maken voor bezoekers.

Het Onroerenderfgoeddecreet identificeert de volgende erfgoedwaarden: *de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgooederen die er integrerend deel van uitmaken, hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen*. In de recente beschermingsbesluiten zijn de erfgoedwaarden duidelijk omschreven. In oudere besluiten is de informatie meestal heel beperkt, waardoor het moeilijk is om dit te gebruiken als basis voor de opmaak van het erkenningsdossier. Neem in dat geval contact op met de erfgoedconsulent die meer duiding zal geven bij de aanwezige erfgoedwaarden.

Erfgoedkenmerken zijn de kenmerken van het onroerend erfgoed zoals typologie (molen, kerk, kasteel, ...), stijl (modernistisch, gotisch, art deco, ...), cultuur (rooms-katholieke eredienst, migranten in de mijnstreek, ...), datering (1853, 17de-eeuws, ...), materiaal (kalkzandsteen, gietijzer, ...), biologische soort (Canadese populier, tamme kastanje, ...), thema (landlopers, WO I, ...) of een ander kenmerk.

Erfgoedelementen gaan over de structurele en visuele componenten die de eigenheid van het onroerend erfgoed bepalen zoals gevels en daken van gebouwen, bestrating, bruggen en beplanting met het materiaalgebruik en de detaillering ervan.

Inspirerend

Met **inspirerend** bedoelen we dat de manier van openstelling andere beheerders kan bezielen of aanmoedigen om hun openstelling op eenzelfde manier aan te pakken. De manier van ontsluiten van het open erfgoed moet kwalitatief zijn en als goed voorbeeld kunnen dienen.

Openstelling

Openstelling betekent in de eerste plaats het fysiek toegankelijk maken van het erfgoed voor bezoekers. Voor de erkenning als open erfgoed is een loutere fysieke openstelling echter niet voldoende. Het gaat immers ook over de ontsluiting van de erfgoedwaarden voor bezoekers. Als er in deze nota gesproken wordt over openstelling, bedoelen we zowel openstelling als ontsluiting.

Ontsluiting, publiekswerking, ...

Ontsluiting, publiekswerking, publieksbemiddeling, erfgoedinterpretatie, ... zijn allemaal begrippen die gebruikt worden om ongeveer hetzelfde te duiden: de verschillende manieren waarop de beheerder van het onroerend erfgoed het verhaal, de geschiedenis en de erfgoedwaarden van de plek overbrengt naar het publiek. Het gaat enerzijds over het overbrengen en duiden van de erfgoedwaarden en de betekenis van het

erfgoed naar de bezoekers en betrokken erfgoedgemeenschap, maar ook over de manier waarop het publiek dit ervaart en beleeft.

Interactieve ontsluiting gaat nog een stap verder door de wisselwerking tussen de bezoeker, het erfgoed en de informatiedragers, zodat de bezoeker tot een beter begrip, een nieuwe visie, een nieuwe ervaring of een grotere betrokkenheid komt.

We kunnen een onderscheid maken tussen directe en indirecte ontsluiting. Directe ontsluiting is een openstelling en ontsluiting 'in situ', dus op de plek zelf. Het gaat bijvoorbeeld over een permanent publieksaanbod, tijdelijke tentoonstellingen, audiogids, rondleidingen, activiteiten en evenementen (steeds met een erfgoedlink). Indirecte ontsluiting omvat bijvoorbeeld het aanbieden van inhoudelijke informatie op een website, uitgeven van publicaties of een televisie-uitzending over het erfgoed in kwestie. Voor erkenning als open erfgoed is het belangrijk om zowel op directe als indirecte ontsluiting in te zetten.

Integrale toegankelijkheid

Integrale toegankelijkheid is toegankelijkheid voor iedereen. Zo kan iedereen zich zelfstandig, volwaardig en onafhankelijk op een veilige en comfortabele manier in zijn of haar leefomgeving bewegen. De doelgroep is daarbij duidelijk iedereen. Niet alleen personen met een fysieke, mentale of sensorische beperking, maar ook oudere bezoekers, mensen die door een tijdelijke beperking minder mobiel zijn, (groot)ouders met een kinderwagen, bezoekers die de taal niet begrijpen, ... Om toegankelijk te zijn, hoort het erfgoed, de dienstverlening en de communicatie voor iedereen bereikbaar, betreedbaar, bruikbaar, begrijpbaar en betaalbaar te zijn.

Bij het integraal toegankelijk maken van open erfgoed neem je de erfgoedcontext mee in rekening . We streven naar een maximaal toegankelijke ontsluiting van de volledige site. Waar zich toegankelijkheidsproblemen voordoen, zoeken we geïntegreerde oplossingen zodat we steeds de volwaardige beleving van het kernverhaal voor alle bezoekers garanderen.

4 CRITERIA

De openstelling moet aan alle volgende criteria voldoen.

1. De openstelling geeft de bezoeker inzicht in de erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen van het goed in hun maatschappelijke context

Het ontsluiten van het beschermd erfgoed gaat zowel over het overbrengen en duiden van de erfgoedwaarden als over de wijze waarop het publiek dit ervaart en beleeft.

Het erkend open erfgoed hoeft geen museum te zijn, maar maakt wel gebruik van gelijkaardige methodieken en technieken. Je vertelt actief het verhaal van het aanwezige erfgoed aan de bezoekers. Dit gaat verder dan louter de voordeur openzetten en bezoekers ontvangen. Je geeft het publiek inzicht in de rol en betekenis van het erfgoed doorheen de tijd, in zijn omgeving en maatschappelijke context.

Restauratiewerken zijn een opportuniteit om je site op een andere wijze te ontsluiten. Denk aan geleide werfbezoeken door de architect of aannemer, een facebookpagina over de werken, werfpanelen op de werfhekken,

In open erfgoed kunnen commerciële activiteiten plaatsvinden, voor zover dit de beleving van de erfgoedwaarden niet hindert. Horeca kan op een open erfgoedplaats, maar mag niet de hoofddoelstelling zijn. Een openstelling als brasserie of restaurant volstaat dus niet om aan de criteria voor open erfgoed te voldoen.

2. De openstelling richt zich op minstens twee verschillende doelgroepen.

Je werkt een doordachte doelgroepenbenadering uit. Daarom stel je een profiel op van je verschillende doelgroepen. De gebruiker staat hierbij centraal: je vertrekt vanuit zijn of haar ervaringen voor, tijdens en na het bezoek. Motiveer waarom en hoe je het erfgoed openstelt voor de geselecteerde doelgroepen. En volg op of je de gewenste effecten behaalt.

Denk daarbij verder dan de traditionele doelgroepen. Richt je aandacht niet enkel naar gezinnen met jonge kinderen, maar ook naar zakenlui, mensen met een migratieachtergrond, Veel erfgoedplaatsen richten zich enkel tot scholen, en dan vooral tot de derde graad lager onderwijs of de eerste graad secundair omdat deze leerlingen als 'een gemakkelijke leeftijd' wordt beschouwd. Maar spreek ook eens jongere leerlingen aan of richt je met industrieel erfgoed bijvoorbeeld specifiek naar beroeps- of technisch onderwijs. Educatieve pakketten over bodem- en boomonderzoeken in landschappen of historische parken zijn bijvoorbeeld erg geschikt voor tuinbouwopleidingen. Je kunt doe- en zoekopdrachten uitwerken voor kinderen of jongeren, met opdrachten en taalgebruik aangepast aan hun niveau.

Een doordacht doelgroepenbeleid betekent niet dat je voor elke doelgroep een apart aanbod moet uitwerken. Werk zo inclusief mogelijk, zodat je hoofdaanbod zoveel mogelijk doelgroepen bereikt. Tactiele openstellingen werken bijvoorbeeld zowel voor slechtzienden als voor gezinnen en families. Maak je teksten toegankelijk en laat ze nalezen door gespecialiseerde organisaties. Misschien kan je je doelgroepen betrekken bij het uitwerken van de ontsluiting, door participatie en co-creatie. Zo vorm je samenwerkingen, waarbij de bezoekers invloed hebben op het proces en het resultaat.

Het is beter om je geen 10 jaar op dezelfde doelgroepen te focussen, maar om de twee, drie jaar een nieuwe doelgroep aan te spreken. Daardoor bereik je een breder en gevarieerder publiek.

Monitor tot slot je doelgroepenbeleid. Doe een nulmeting en maak een doelgroepenmatrix, waarin je onderscheid maakt tussen het reeds gerealiseerde en het toekomstige doelgroepenbeleid.

3. De openstelling is inspirerend voor Vlaanderen of een ruimer gebied op de volgende vlakken:

Het is belangrijk om na te denken over de essentie van de site en het verhaal dat je aan de bezoekers wil vertellen. Plaats het erfgoed binnen zijn historische maatschappelijke context. Je kan ook verbanden leggen met onroerend erfgoed in de buurt en roerend en immaterieel erfgoed dat hierbij aansluit.

Het erfgoed hoeft niet tot de ultieme top van het Vlaamse erfgoed te behoren, maar jouw ontsluitingswijze dient van hoge kwaliteit te zijn en dus inspirerend voor anderen in Vlaanderen.

a) de manier waarop en de frequentie waarmee de locatie wordt opengesteld en de keuzes die daarbij worden gemaakt:

Er zijn allerlei methodieken en technieken om je bezoekers persoonlijk te betrekken bij het verhaal van het erfgoed. Ze hoeven niet noodzakelijk hightech of duur te zijn. Hou er rekening mee dat defecte of verouderde interactieve schermen een domper op de publiekservaring zijn. Een digitale ontsluiting via een website, QR-code en app kan het publiek wel verleiden tot een bezoek of hen van aanvullende info voorzien. De bezoeker bepaalt liefst zelf hoeveel (of hoe weinig) informatie hij of zij wil opnemen.

Ga daarom voor een optimale mix van verschillende infodragers, elk gericht op verschillende types van bezoekers (de vluchtige bezoeker, de erfgoedliefhebber die uitgebreide informatie wil, kinderen die een speels aanbod verwachten, ...). Een gedreven gids of een goede audiogids is een sterke aanvulling op statische informatiedragers. Zo kan je inspelen op de achtergrond en interesses van het publiek. Denk ook aan actievere vormen van publiekswerking: kan je als bezoeker zelf iets uitproberen? Is er aandacht voor alle zintuigen: kan je dingen aanraken of horen? Kan je iets proeven of werk je met geuren? Via denk- of zoekopdrachten prikkel je het actievere en jonge publiek om zelf op zoek te gaan naar de juiste informatie.

Klassieke infopanelen geven vaak wel veel informatie, maar schieten te kort op het vlak van beleving. Een rode draad in de verhaallijn brengt de achterliggende boodschap duidelijker over. Teksten worden levendiger door prikkelende titels die tot nadenken stemmen. Door vragen te stellen, kan je het publiek anders naar je site laten kijken, nadenken en aansluiting doen vinden bij de eigen leefwereld. Goede infopanelen bevatten een mix van tekst en beeldmateriaal (archieffoto's, infographics, kaarten of andere illustraties). Plaats infopanelen op een weloverwogen plaats: zorg ervoor dat ze het zicht op het erfgoed niet verstoren.

Ontsluit je een molen, vaartuig of industrieel erfgoed, toon dan de werking ervan. Zo kan de bezoeker het erfgoed beter begrijpen en beleven. Uiteraard staat de veiligheid van de bezoekers hierbij voorop.

Ook restauratiewerven kan je op een actieve en sprekende manier ontsluiten naar je publiek. Denk aan geleide werfbezoeken, infomomenten, extra infopanelen over de werf, leerplaatsen voor jongeren, een digitaal logboek over de restauratie, een fotoreportage via instagram, ...

Vraag je een premie aan, dan moet de openstelling van het erfgoed minimaal 300 uren per jaar verzekerd zijn en dit verspreid over minstens 50 dagen. Hoogst uitzonderlijk kan hiervan afgeweken worden: enkel als het open erfgoed overtuigend voldoet aan alle andere criteria of als er een gemotiveerde ontwikkeling tot open erfgoed is uitgewerkt. Motiveer dit in het beheersplan.

b) de wijze van beheer van de site, inclusief de publiekswerking:

Wat verstaan we onder beheer?

- het eigenlijke fysieke beheer: de instandhouding en het regelmatig onderhoud van het erfgoed
- het dagelijkse management: met een raad van bestuur, de medewerkers in loondienst, de vrijwilligers
- de openstelling: het bezoekersonthaal en bezoekerstraject, de gidsenwerking en communicatie
- de praktische uitbating: een onthaal voor bezoekers, toiletten, Geef aan wat je fysiek toevoegt aan de site om het comfort van de bezoekers te verbeteren.

Inspirerend beheer kan je op verschillende manieren invullen:

- het verzoenen van verschillende beleidsdomeinen (bijvoorbeeld natuur en erfgoed)
- een goede vrijwilligerswerking uitwerken (bijvoorbeeld door personen uit kwetsbare groepen een kans te geven)
- oude technieken inzetten (bijvoorbeeld door schapen in te zetten voor heideherstel in plaats van grasland te maaien, trekpaarden in te zetten bij houtkap in plaats van gemotoriseerde voertuigen)
- het samen houden van familiepatrimonium (bijvoorbeeld een kasteel met inboedel en bijhorende boerderijen)
- alternatieve inkomsten of sponsering genereren (bijvoorbeeld via crowdfunding)

Maak een periodieke opvolging van de bouwfysische toestand van je site (bijvoorbeeld op basis van het verslag van Monumentenwacht), zodat je tijdig kan ingrijpen. Je kan dit verwerken in het onderhoudslogboek. Hou er rekening mee dat niet alle toevoegingen voor openstelling en comfort altijd mogelijk zijn, omdat ze soms niet te verzoenen zijn met de erfgoedwaarden van het gebouw of de site. Toon dan in de aanvraag aan dat je hierover hebt nagedacht.

Beschrijf hoe je gaat communiceren over het open erfgoed: ontwikkel je een website, zet je sociale media zoals facebook in, maak je een folder en of werk je samen met de gemeentelijke toeristische dienst? Werd het open erfgoed opgenomen in een gemeentelijk en/of provinciaal beleidsplan, vermeld dit dan ook in je aanvraag.

Denk na hoe je ervoor zal zorgen dat bezoekers een tweede of derde keer langskomen. Dit kan door een nauwe band met de bezoekers op te bouwen, door werk te maken van een lokale erfgoedgemeenschap met buurtbewoners en scholen uit de buurt.

Hou rekening met alle mogelijke aspecten die van belang kunnen zijn voor de bezoeker:

- Is je communicatie voldoende doelgroepgericht? Hoe komt de bezoeker te weten dat je onroerend erfgoed open en toegankelijk is?
- Is de site bereikbaar met het openbaar vervoer, met de fiets of de wagen? Beschik je over een fietsenstalling?
- Hoe worden de bezoekers onthaald? Is er nood aan een onthaalbalie met informatie over de toegangsprijs en mogelijke wandelroutes?
- Heb je klantgericht en vriendelijk personeel? Is meertaligheid een must?
- Is er een vastgelegd parcours? Hoe verlopen de bezoekerstrajecten? Zijn er verschillende ingangen en nooduitgangen?
- Is er nood aan sanitair, een shop of een cafetaria en zijn deze verzoenbaar met de erfgoedwaarden? Of zijn er andere gelegenheden in de buurt die deze behoefte kunnen opvangen?

c) de netwerking en complementariteit met andere sites die erkend zijn als open erfgoed:

Vermeld de partners waarmee je samenwerkt. Het is niet voldoende om louter de kennispartners te vermelden waarmee je als beheerder samenwerkt.

Er moet een duidelijk verband (ofwel inhoudelijk ofwel op het vlak van openstelling) zijn met de overige leden van het netwerk en de samenwerking moet extra bezoekers beogen. Het kan gaan om een verband op basis van:

- eenzelfde typologie (bijvoorbeeld een netwerk van watermolens, brouwerijen, schildersateliers, schrijverswoningen, forten of begijnhoven)
- een historische of geografische connectie (bijvoorbeeld een kasteel of abdij met de bijhorende landerijen, brouwerij, molen of de verschillende vestigingen van eenzelfde organisatie)
- een toeristisch of ander netwerk (bijvoorbeeld het open monumentennetwerk van Herita of een samenwerking met de gemeentelijke en regionale toeristische dienst)

4. Het goed is, in de mate dat de verplichtingen van de bescherming dat toelaten, integraal toegankelijk voor bezoekers. Daarvoor moet een advies over de toegankelijkheid gevraagd worden aan de instantie die erkend is door de Vlaamse regering.

[Inter](#) werd door de Vlaamse regering erkend als de instantie die de toegankelijkheidsingrepen beoordeelt. Inter is het Vlaams expertisecentrum voor Toegankelijkheid en Universal Design en is als beleidsuitvoerende instelling ondergebracht bij het Agentschap Binnenlands Bestuur (afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering).

Je voegt het advies van Inter toe aan je aanvraag. Het toegankelijkheidsadvies bevat:

- het verslag van een recent plaatsbezoek waarin de erfgoedplaats wordt gescreend naar de graad van toegankelijkheid en de toegankelijkheidsingrepen in kaart worden gebracht
- een concreet actieplan met prioriteiten, gaande van beperktere aanpassingen tot meer structurele ingrepen

In samenspraak met de eigenaar en de erfgoedconsultant van het agentschap Onroerend Erfgoed bespreek je dit actieplan en stuur het desnoods bij om de toegankelijkheid in harmonie met de erfgoedwaarden te realiseren. Inter kan ook ondersteuning geven bij de uitvoering van het actieplan.

5 AANVRAAGPROCEDURE

Op de [website van het agentschap Onroerend Erfgoed](#) vind je het aanvraagformulier waarmee je de erkenning als open erfgoed kan aanvragen. Vul dit in en bezorg dit samen met de bijlagen aan de buitendienst van het agentschap Onroerend Erfgoed waar je erfgoed gelegen is. Als er stukken ontbreken om het dossier te kunnen beoordelen zal het agentschap die binnen de 30 dagen opvragen. De consulent legt het dossier voor aan de erkenningscommissie.

Om de uniformiteit en kwaliteit te bewaken, worden de aanvraagdossiers geëvalueerd in een erkenningscommissie. Hierin zetelen zowel deskundigen van het agentschap Onroerend Erfgoed als externe experts (het toegankelijkheidsbureau Inter, Herita, Toerisme Vlaanderen en de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed). De consulent legt het dossier voor aan de commissie en bezorgt je de feedback over de bespreking. Binnen de 3 maand na de aanvraag ontvang je een brief van het agentschap met de toekenning of weigering van de erkenning.

In principe moet de locatie op moment van de erkenningsaanvraag voldoen aan **alle** erkenningsvoorwaarden. Als de locatie nog moet ontwikkeld worden tot open erfgoed, stel je een traject voor waarin je aangeeft hoe je binnen de 6 jaar vanaf de premieaanvraag zal voldoen aan de criteria. We verwachten een concreet stappenplan met timing wanneer je wat zal realiseren. In het beheersplan vermeld je welke ingrepen je wanneer zal voorzien voor verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting. De erkenning gaat dan in na de uitbetalingsaanvraag van de erfgoedpremie.

Zet in dat geval zeker in op andere wijzen van openstelling tijdens de werken, bijvoorbeeld werfpanelen, rondleidingen op de werf, een informatieve website of facebookpagina, ...

Principesaanvraag

Je kan ook een principesaanvraag indienen wanneer je dossier nog niet voldoet aan alle criteria, maar je toch al een idee wilt hebben of je plannen voor de openstelling kans maken op een erkenning. Daarvoor bezorg je ons al zoveel mogelijke informatie die je reeds hebt over de ontsluiting van de site. De commissie geeft dan een principesaanbeoordeling zodat je kan inschatten of er kans bestaat om erkend te worden.

Mijn aanvraag is geweigerd

Neem het advies van de commissie over je dossier goed door en bekijk of je de aandachtspunten kan verhelpen. Je kan dan eventueel een nieuwe aanvraag indienen.

Opvolging van de erkenning

De openstelling moet minstens 12 jaar na de erkenning blijven voldoen aan de erkenningsvoorwaarden en het open erfgoed moet ontsloten blijven gedurende 12 jaar na de uitbetalingsaanvraag van een premie. Zo niet, zal het agentschap een gedeelte van de toegekende premie terugvorderen.

Daarom stel je in het beheersplan en het bijhorende onderhoudslogboek een haalbare en controleerbare manier voor van opvolging van de openstelling. Zesjaarlijks bezorg je aan het agentschap Onroerend Erfgoed, via het onderhoudslogboek, een rapportering over het beheer en de openstelling. Die rapportering bevat bijvoorbeeld een beschrijving van de georganiseerde activiteiten, een verslag met vermelding van de bereikte bezoekersaantallen uitgesplitst per bezoekersdoelgroep, de termijn en duur van de openstelling en een globale bezoekersevaluatie. Na een restauratie kan de wijze van rapportering aangepast worden.

6 VEELGESTELDE VRAGEN

1. Moet ik een goedgekeurd beheersplan hebben voor open erfgoed?

Je moet enkel een goedgekeurd beheersplan hebben als je voor werken een verhoogde premie van 60% wilt aanvragen.

2. Hoe is het open erfgoed afgebakend?

Je bakent het open erfgoed op een logische manier af. Je motiveert dit en duidt dit aan op een overzichtsplan dat je bij de aanvraag voegt. Als het deel dat in aanmerking komt voor open erfgoed beperkter is dan wat beschermd is, dan motiveer je dat. Je duidt ook aan wanneer er bepaalde onderdelen binnen de afbakening uitgesloten zijn van de erkenning als open erfgoed.

Enkele voorbeelden:

- Bij een dorpskern met kasteel kan het zijn dat enkel de kasteelsite is opengesteld en wordt erkend als open erfgoed. Bij de openstelling neem je wel de informatie over de bijhorende dorpskern mee.
- Als er in een nevengebouw van dit kasteeldomein zich private kantoren bevinden, dan wordt dit uitgesloten uit de erkenning, en zo aangeduid op de bijhorende kaart. Je geeft bij de erfgoedduiding wel de betekenis van de bijgebouwen aan, zelf al zijn ze niet open voor publiek.

Een **opzichzelfstaand geheel voor open erfgoed** moet interessant en representatief genoeg zijn. Het verhaal dat je op de site brengt, moet een totaalbeleving geven, ook al komt de bezoeker maar op een deel van de site. Slechts als een aanzienlijk deel van het erfgoed voldoet aan de criteria van de openstelling, kan het geheel erkend worden. Eén kamer van een kasteel is geen opzichzelfstaand geheel en kan dus ook niet erkend worden als open erfgoed. Je stelt dus minstens de meest markante delen open.

Enkele voorbeelden:

- Een kasteeldomein met een ontsloten kasteel en park. De bovenste verdiepingen of zolders van het kasteel zijn ingericht als bureaus. Als meer dan de helft van het kasteel bezoekbaar is (waaronder de interessantste ruimten) dan aanvaarden we het domein in zijn globaliteit als open erfgoed. Ook in het kasteelpark hoeven ondergeschikte delen (bijvoorbeeld kweekruimtes, een diensthoeke of een privaat terras) niet opengesteld te zijn, als ze niet tot de meest markante delen van het park behoren.
- Wanneer slechts een zeer beperkt deel van de huisjes van een begijnhof opengesteld is, worden de andere huisjes niet als open erfgoed erkend (ook de gevels niet). In dat geval kan de erkenning van het open erfgoed zich bijvoorbeeld beperken tot het (opengestelde) museale begijnhofhuisje en de kapel.
- Heb je een kasteel met een (nog te restaureren) hoeve? De ontsluiting van de erfgoedwaarden kan vertrekken vanuit de openstelling van de meest markante ruimtes van het kasteel. De erfgoedwaarden van de hoeve kunnen hier al mee onder de aandacht gebracht worden, zelfs als de hoeve nog gerestaureerd moet worden.

3. Kunnen commerciële activiteiten plaats vinden in open erfgoed?

In het open erfgoed kunnen commerciële activiteiten plaatsvinden, wanneer de activiteiten voldoende linken hebben met het onroerend erfgoed. Louter evenementen of optredens organiseren, is niet voldoende. Horeca kan op een site die open erfgoed is, maar dat op zich volstaat niet om te spreken van een openstelling.

Het is niet voldoende om een als monument beschermd café uit te baten, een filmvertoning te organiseren in een beschermd bioscoop of toneelvoorstellingen te geven in een beschermd theater. Een kasteel dat voornamelijk gebruikt wordt voor feesten en geen bijkomende vormen van actieve publiekswerking heeft, is onvoldoende ontsloten om als open erfgoed te worden erkend. Bij eenzijdig commercieel gebruik zoals een hotel, B&B, restaurant, winkel of evenementenruimte wordt er evenmin voldoende gefocust op het verhaald van het onroerend erfgoed. Dit geldt ook voor niet-commerciële functies zoals een gemeentehuis met louter administratieve diensten, scholen, kerken of een jeugdheim. Hier draait de openstelling niet rond het onroerend erfgoed. Ook een museum over een schilder in een beschermd gebouw waarbij het onroerend erfgoed zelf niet het uitgangspunt is, beschouwen we niet als een erfgoedgerichte ontsluiting.

4. Hoe weet een potentiële bezoeker dat mijn erfgoed open staat?

Als een potentiële bezoeker nergens te weten kan komen dat je erfgoed open staat, is de erkenning als open erfgoed uiteraard zinloos. Je verduidelijkt daarom in je aanvraag (criterium 3b) hoe je de openstelling zal communiceren naar de buitenwereld.

Denk vooraf na waar jouw afgebakende doelgroepen (criterium 2) op zoek zouden gaan naar informatie om een bezoek te plannen. Via welke kanalen kan je jouw doelgroepen het beste bereiken? Alle mogelijkheden hier opsommen, is niet mogelijk. Toch willen we enkele kanalen onder de aandacht brengen.

Algemeen:

- Uit in Vlaanderen: www.uitinvlaanderen.be
- Advertenties in lokale kranten
- De gemeentelijke (en regionale) toeristische dienst
- De website van Toegankelijk Vlaanderen: www.toevla.vlaanderen.be/publiek/nl/register/start Sites krijgen op deze website ook een toegankelijkheidsscore.

Netwerkgericht:

- Erfgoed erkend als open erfgoed is best lid van het netwerk Open Monumenten van Herita: www.openmonumenten.be. Het door de Vlaamse overheid erkende 'open erfgoed' zal hier een speciale vermelding krijgen.
- Er zijn ook thematische sites over opengesteld erfgoed die interessant kunnen zijn: www.levendemolens.be, www.molenecho.org, www.openkerken.be, ...

5. Welke ontsluitingswerken voor open erfgoed komen in aanmerking voor een erfgoedpremie van 20%?

Je kan een bijkomende erfgoedpremie van 20% aanvragen voor werken **gericht op een verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het erkend open erfgoed** of het erfgoed dat ontwikkeld wordt tot open erfgoed, op voorwaarde dat het gaat om ingrepen aan de locatie zelf en dat het resultaat een fysiek en permanent karakter heeft.

Deze premie kan enkel worden toegekend wanneer:

- de goederen erkend zijn als open erfgoed

- het gaat om ontsluitingswerken binnen de perimeter van het beschermde goed of erfgoedlandschap
- de werken zorgen voor een verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het goed
- de werken zijn vermeld in het beheersplan
- de werken de erfgoedwaarde niet schaden
- je, indien nodig, beschikt over een vergunning
- je voor de werken niet reeds een erfgoedpremie hebt aangevraagd/ontvangen

Je bespreekt deze werken met je erfgoedconsulent.

De volgende werken komen in aanmerking voor een ontsluitingspremie:

- de aanleg van een parking en toegangspaden
- extra trappen, leuning, hellingen voor rolstoelen, een plateaulift
- de ingreep voor een lift
- sanitair
- infopanelen

De volgende werken komen niet in aanmerking voor een ontsluitingspremie:

- comfortwerken (verwarming, airco, technieken, elektriciteit, verlichting, databekabeling)
- afwerking (tegels, schilderwerken)
- meubels, inrichting voor horeca, een auditorium of vergaderzaal die niet in functie staat van de ontsluiting van het erfgoed
- uitbouw van een website, ontwikkelen van audioguides, aankopen van digitale dragers zoals mediaschermen
- het organiseren van evenementen
- de kosten voor het toegankelijkheidsadvies van Inter, tenzij het onderdeel uitmaakt van een globale herbestemmingsonderzoek

7 LINKS

Ben je nog op zoek naar tips om je openstelling verder te ontwikkelen, dan kunnen deze links interessant zijn:

De *Inspiratiegids Toeristische Erfgoedontwikkeling*, een publicatie van Toerisme Vlaanderen en het agentschap Onroerend Erfgoed, bevat ettelijke tips over waar op te letten bij onroerend erfgoed en toerisme. Je kan de gids downloaden via de website van Toerisme Vlaanderen.

www.toerismevlaanderen.be/publicaties/inspiratiegids-toeristische-erfgoed-ontwikkeling

Inter is de erkende partner van Gelijke Kansen Vlaanderen om het Vlaamse toegankelijkheidsbeleid uit te voeren. Op de website www.inter.vlaanderen vind je meer informatie en doorverwijzingen over de thematiek van toegankelijkheid en openbare gebouwen, erfgoedsites en toeristische plaatsen.

Inter publiceerde ook 10 inspirerende postkaarten: www.inter.vlaanderen/aanbod/publicaties/publicaties-erfgoed

Op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed lees je meer over toegankelijkheid van opengestelde erfgoedsites, met enkele inspirerende praktijkvoorbeelden. Je vindt er ook informatie over de regelgeving Onroerend Erfgoed. www.onroenderfgoed.be/ik-wil-erfgoed-openstellen

De publicatie *'t Zit in de familie. Cultureel erfgoed vanuit gezinsperspectief* van het steunpunt FARO bevat enkele aandachtspunten en praktische tips voor erfgoedsites die zich willen richten tot gezinnen met kinderen. Je kunt de publicatie downloaden via de website van FARO.

www.faro.be/publicaties/t-zit-de-familie-cultureel-erfgoed-vanuit-gezinsperspectief

In het verslag van de studiedag *Praatjes bij plaatjes* van het steunpunt FARO vind je enkele nuttige tips voor het opmaken van teksten van infodragers in musea en tentoonstellingen, tips die ook gebruikt kunnen worden voor de inrichting en ontsluiting van erfgoedsites. Je kan het verslag downloaden via de website van FARO: www.faro.be/nieuws/erfgoed-en-communicatie

Op de website van Herita vind je heel wat informatie over het netwerk Open monumenten, sectorondersteuning in de vorm van sectormomenten, congressen, ... Alle informatie staat op de websites www.herita.be en www.openmonumenten.be

De Koning Boudewijnstichting heeft een fonds onder de naam *'Fonds van de vrienden van het onroerend erfgoed'*. Dit fonds geeft specifiek ondersteuning voor projecten rond ontsluiting van het erfgoed.

www.erfgoed-kbs.be/behoud-van-ons-erfgoed/fondsenoverzicht/fonds-vrienden-van-het-onroerend-cultureel-erfgoed

7 INSPIRERENDE VOORBEELDEN

Voor elk criterium verduidelijken de achterliggende ambitie met enkele inspirerende voorbeelden.

1. De openstelling geeft de bezoeker inzicht in de erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen van het goed in hun maatschappelijke context

✓ **Brug van Vroenhoven in Riemst**

In het belevingscentrum wordt naast het verhaal over het kanaal en de binnenvaart, ook het verhaal over de oorlog verteld. De beschermde bunker speelt hier een grote rol in. Het verhaal spreekt verschillende leeftijdsgroepen aan. Je kunt zelf bepalen hoeveel informatie je wil opnemen.

www.debrugvanvroenhoven.be

✓ **Fort Liefkenshoek in Beveren**

In het belevingscentrum kunnen jongeren tot 14 jaar, maar ook hun ouders en grootouders, zelf op ontdekking gaan. Ze maken op een speelse manier kennis met de geschiedenis van het fort en de verhalen van de bewoners. Verschillende spelletjes en doe-opdrachten dompelen de bezoekers onder in het unieke verhaal dat dit fort te vertellen heeft. Om de opdrachten te vervullen, moeten bezoekers zich eerst aanmelden met een persoonlijke QR-code die ze aan de ingang kregen. Om een spel te spelen, hou je deze code telkens voor de bijhorende scanner.

www.fortliefkenshoek.be

✓ **Kasteel d'Ursel in Bornem**

Op het domein worden regelmatig rondleidingen, tentoonstellingen en andere activiteiten georganiseerd. De beleving van het erfgoed vindt zijn hoogtepunt in de tweejaarlijkse Kasteelfeesten. Tijdens de feesten staat telkens een ander, historisch thema rond de familie d'Ursel centraal. De activiteiten (muziek- en dansvoorstellingen, danslessen, de uitbeelding van ambachten, ...) zijn geïnspireerd op het adellijke leven in het kasteel in de 18^e – 19^e eeuw.

www.kasteeldursel.be

✓ **Mastenbos in Kapellen**

Tijdens een wandeling op, over en in de bunkers en loopgraven beleef je het erfgoed aan den lijve. Via overzichtelijke infopanelen met historisch fotomateriaal krijg je onderweg extra informatie. Wil je nog meer informatie, dan is er ook een publicatie beschikbaar. De loopgraven zijn gelegen in een domein met hoge natuurwaarden. Het beheer van de loopgraven, aarden monumenten, vraagt een continue afstemming tussen de natuurbeheerders en erfgoedzorgers.

www.natuurenbos.be/mastenbos

✓ **Het jenevermuseum in Hasselt**

Het museum huisvest een permanente opstelling die het productieproces uitgebreid toelicht. Tijdens een wandeling door het beschermd monument bezoekt men eerst de beschermde stookinstallatie. Daarna kan de bezoeker in het woonhuis thematentoonstellingen over gerelateerde onderwerpen bekijken. Deze thematentoonstellingen kaderen de jenever en jeneverproductie, maar ook de eigen site in een ruimere context.

www.jenevermuseum.be

2. De openstelling richt zich op minstens twee verschillende doelgroepen

- ✓ **Kasteel van Horst** (erkend als open erfgoed)
Het Horstgenootschap bundelt de aanwezige krachten (Herita als beheerder met een groep gidsen en vrijwilligers). Zij verzorgen samen de ontsluiting van de site. Per doelgroep is er een aangepaste benadering uitgewerkt. Men heeft kinderateliers en workshops, lezingen, themawandelingen, een apart programma voor scholen, proeverijen,.... Het bezoekerscentrum is hierbij de uitvalsbasis voor het bezoek.
<http://www.kasteelvanhorst.be/>
- ✓ **De molen van Rullegem in Herzele** (erkend als open erfgoed)
De molensite is toegankelijk voor rolstoelgebruikers en mensen met een fysieke beperking. Vanuit de rolstoel kan men de molen niet fysiek bezoeken, maar wel de werking zien, het meel en hout betasten en ruiken. In de rosmolen gebeurt het onthaal van de bezoekers. Filmpjes tonen er de werking aan en educatief materiaal ligt er ter inzage. Men richt zich ook tot kinderen, leerlingen, aspirant molenaars, stageairs, occasionele bezoekers, Men maakt gebruik van diverse technieken die men aanpast per doelpubliek. Men focust hierbij rond ZIEN (internet, tv-aansluiting, QR-codes, panelen, wolkenkaarten, bokalen met graansoorten), HOREN (verhalen over molenaars, het krakende molenkot, ...), VOELEN (meel, graan, voelmaquette), SMAKEN en RUIKEN (versgebakken brood), EMOTIE (verklede molenaar, boerenpaard, ...). De molen biedt ook stageplaatsen aan voor vrijwillige molenaars.
www.molensherzele.be

3. De openstelling is inspirerend voor Vlaanderen of een ruimer gebied op de volgende vlakken:

a. de manier waarop en de frequentie waarmee de locatie wordt opengesteld en de keuzes die daarbij worden gemaakt

- ✓ **De “ZLDR Luchtfabriek” op de mijnsite van Heusden-Zolder**
Een deel van het vroegere machinepark bleef bewaard, werd gerestaureerd en is ingeschakeld in een toeristische erfgoedwandeling. Een inleidende film duidt de ontwikkeling van de mijn en plaatst de site binnen haar context. Via interviews met voormalige werknemers leer je tijdens het parcours over het werken in en leven rond de mijn. Ook kan je de kracht van perslucht ondervinden door zelf, handmatig lucht te persen.
www.toerisme.heusden-zolder.be
- ✓ **Transfosite in Zwevegem** (erkend als open erfgoed)
Transfo is een verrassend herbestemmingsproject van een oude elektriciteitscentrale gelegen in hartje Zwevegem. Het industriële erfgoed is omgetoverd tot een locatie voor events, avonturensport, cultuurprojecten en ondernemingen. De vroegere energieopwekkende site ademt zo opnieuw energie uit. Er wordt gebruik gemaakt van interactieve schermen, video, kaarten, schema's, informatiezuilen, folders, signalisatie op de site, website, gidsbeurten, ... om het complete verhaal te brengen.
www.zwevegem.be/transfo
- ✓ **Begijnhof in Kortrijk**
In het goed uitgebouwd bezoekerscentrum met multimedia-toestellen, word je verrassend dynamisch en interactief door de vele eeuwen geschiedenis geloodst en ondergedompeld in de bewogen jaren waarin het Begijnhof vele malen verwoest werd. Drie grootjuffrouwen met karakter, Maria Van den Brande (15^e eeuw), Barbara Bonte (17^e eeuw) en Clementia Hiers (19^e eeuw), nemen je mee op

sleeptouw. De bezoeker komt er achter hoe hun dagelijks leven er uit zag, ziet het Begijnhof evolueren en kan de Begijnhofschaten bewonderen.

www.kortrijk.be/begijnhof

✓ **Kasteel van Loppem of Van Caloen in Zedelgem**

Het beheer van de site is een samenwerking tussen de eigenaars (de familie en de stichting Van Caloen), de gemeente (die het praktische beheer van het kasteel doet), Natuurpunt, parkvissers, agentschap Natuur en Bos, het Regionaal Landschap, de heemkundige kring, ... Het bezoekerstraject is doordacht en ingepast in het landschap, vertrekkende vanaf de parking. Er worden diverse media gebruikt voor de ontsluiting van het kasteel, gaande van website, folders, publicaties, bezoekersgidsen en vrijwilligers die zich specialiseren in bepaalde bezoekersgroepen, ... In de toekomst overweegt men nog nieuwe technieken te gebruiken zoals rondleidingen via app's. Er wordt een ruime promotie gevoerd en de publiekswerking wordt volop uitgebouwd. De publiekswerking is heel professioneel aangepakt. Hiervoor werd een extra personeelslid aangeworven.

www.kasteelvanloppem.be

b. de wijze van beheer van de site, inclusief de publiekswerking

✓ **Provinciaal domein Kesselse Heide in Nijlen**

De Kesselse heide wordt deels beheerd door de provincie Antwerpen en Natuurpunt. Als beheersmaatregel heeft men waar mogelijk opnieuw begrazing ingevoerd: om de heide te verjongen en om vergassing en boom- en struikopslag tegen te gaan. Begrazing is een oude beheersvorm die tot in de jaren '40 van de 20ste eeuw werd toegepast en opnieuw werd geïntroduceerd om een optimaal beheer te verzekeren, maar ook om de belevingswaarde van de bezoeker te vergroten.

www.provincieantwerpen.be/aanbod/dvt/kesselse-heide.html

✓ **Heetveldemolen in Tollembeek** (erkend als open erfgoed)

Men organiseert er publieksgerichte activiteiten over het malen van meel, maar ook over het bakken met meel. De zelfgemaakte producten worden er ook verkocht. Ze hebben een vrijwilligerswerking en werken samen met bijvoorbeeld het Regionaal Landschap om hun site in een ruimer netwerk te kaderen.

www.heetveldemolen.be

✓ **Openluchtmuseum in Bokrijk** (erkend als open erfgoed)

Het openluchtmuseum van Bokrijk heeft een communicatiebureau aangesteld om continu vernieuwend te blijven qua publiekswerking en publiciteit, om jaarlijks nieuwe educatieve en andere pakketten uit te werken, om evenementen te communiceren, ... Bezoekers worden op die manier uitgenodigd om opnieuw op bezoek te komen. Op diverse manieren promoot men het domein. Bijvoorbeeld wie trouwfoto's en communiefoto's wil maken in Bokrijk, krijgt gratis toegang, ook de fotograaf.

www.bokrijk.be

✓ **Brouwerij De Snoek in Alveringem**

De museum-brouwerij werkt intensief samen met de gemeentelijke toeristische dienst. Ze bieden verschillende museumbezoeken en arrangementen aan, gecombineerd met een degustatie en/of bezoek aan erfgoed in de omgeving.

www.desnoek.be

✓ **Ijzertoren in Diksmuide**

De site wordt sterk gepromoot via een website, facebook, persberichten, digitale nieuwsbrief en een driemaandelijks tijdschrift. Ook via de samenwerking met diverse toeristische diensten, Toerisme Vlaanderen, scholen, ... worden vele bezoekers aangetrokken. Er worden diverse arrangementen aangeboden, en bedrijven kunnen de panoramazaal op 72 meter hoogte huren voor bedrijfsevenementen. Zo poogt men ook minder gebruikelijke bezoekers met de site in aanraking te brengen. En door de organisatie van tijdelijke tentoonstellingen tracht men ook bezoekers een 2^e en 3^e keer terug te laten komen.

www.museumaandeijzer.be

c. de netwerking en complementariteit met andere sites die erkend zijn als open erfgoed

✓ **Fort Liefkenshoek in Beveren en het Red Star Line Museum in Antwerpen**

Passagiers uit heel Europa die als emigrant met de Red Star Line uit Antwerpen naar New York wilden vertrekken maar een besmettelijke ziekte hadden, werden verplicht in het fort ondergebracht tot hun genezing. In het fort gaat men hier dieper op in en wordt verwezen naar het Red Star Line Museum.

www.fortliefkenshoek.be en www.redstarline.be

✓ **Rupelstreek**

Via een gezamenlijke aanpak wordt het erfgoed tesamen onder de aandacht gebracht: het natuurgebied Walenhoek (restant van de vroegere kleiputten), wandelpaden en fietspaden die het natuurgebied linken met het Ecomuseum en Bezoekerscentrum Rupelstreek, het steenbakkerijmuseum 't Geleeg, het museum Rupelklei, het Nautisch Bezoekerscentrum en het tegelmuseum in de Sint-Bernardusabdij. Toerisme Rupelstreek promoot het geheel aan potentiële bezoekers.

www.toerismerupelstreek.be

✓ **Drongengoedbos en -hoeve in het Meetjesland**

Het Drongengoedbos en de Drongengoedhoeve maken deel uit van het Landschapspark Drongengoed. Het landschapspark is een gebied met hoge landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten, die samen het gebied een sterke identiteit geven. In de Drongengoedhoeve wordt het verhaal gebracht van de voormalige abdijhoeve van de Norbertijnen van Drongen. In dit streekbezoekerscentrum en landschapsinformatiecentrum ervaart de bezoeker niet alleen het verhaal van de Norbertijnen en de evolutie van het Drongengoedbos, maar wordt hij of zij ook gestimuleerd om de andere erfgoedelementen in de omgeving te bezoeken.

www.natuurenbos.be/drongengoed

4. Het goed is, in de mate dat de verplichtingen van de bescherming dat toelaten, integraal toegankelijk voor bezoekers. Daarvoor moet een advies over de toegankelijkheid gevraagd worden aan de instantie die erkend is door de Vlaamse regering

✓ **Burchtruïne Pietersheim in Lanaken**

De rode draad in het ontwerp is het integraal toegankelijk wandelpad rond de ruïneresten. Dit pad kronkelt rond de restanten van de voormalige burcht en verbindt de belangrijkste plekken op de site. Mensen die wel trappen kunnen lopen, kunnen een kortere weg nemen en hoeven de loopbrug niet altijd te gebruiken. Om rekening te houden met de erfgoedwaarden, zijn enkele plaatsen (de kelder van de kapel en de toren) bewust niet toegankelijk gemaakt voor rolstoelgebruikers. Men koos er voor om deze plekken met visualisaties toe te lichten op plaatsen die voor minder mobiele mensen wel toegankelijk zijn. Ook de toegang tot de trappen naar het uitkijkpunt is volgens de richtlijnen veel te smal en te laag.

✓ **De Grote Post in Oostende**

Toegankelijkheid werd al in de fase van de wedstrijd opgenomen en maakte zo deel uit van het ontwerpconcept. Dit stimuleerde het ontwerpteam om creatieve oplossingen aan te reiken. Gedurende het volledige restauratieproject was er een geregelde wisselwerking tussen ontwerpteam, eigenaar, erfgoedconsulent en toegankelijkheidsadviseur om zo procesmatig tot de meest heldere en logische oplossingen te komen. Een grondige analyse van de bestaande constructie en een onderzoek naar mogelijke (technische) oplossingen liggen hier mee aan de basis. Het ontwerpteam streefde naar een gelijkwaardigheid in de circulatie en in de beleving van het gebouw voor alle bezoekers.

✓ **De havenkranen in Antwerpen** (erkend als open erfgoed)

De hefkransen zelf kunnen onmogelijk toegankelijk gemaakt worden voor rolstoelgebruikers. Daarom plaatste men camera's in de kranen gelinkt aan tv-schermen in het bezoekerscentrum, zodat wie niet naar boven kan of wil, ook de ervaring beleeft die men heeft als men naar boven klimt. Ook een goed alternatief voor mensen met hoogtevrees, ouders met buggy's of kleine kinderen.

www.havenkranen.be

✓ **De molen van Rullegem in Herzele** (erkend als open erfgoed)

Naar aanleiding van het advies van Inter werden extra voorzieningen gedaan om de toegankelijkheid te verhogen. In de rosmolen werd een extra voelmaquette geplaatst en was er aandacht voor sensorische beleving (voelen, ruiken,...) . De filmpjes die de werking aantonen werden ondertiteld.

www.molensherzele.be

✓ **Abdij van Tongerlo**

In het verleden parkeerden bezoekers in de 17^e-eeuwse lindendreef. Deze unieke dreef heeft echter een hoge wetenschappelijke en cultuurhistorische waarde. Daarom besliste men om naast de dreef een nieuwe parking aan te leggen en het binnenplein autoluw te maken. De parking is gescheiden van de dreef door een gracht en is met beplanting aangekleed.

www.tongerlo.org

8 CONTACTGEGEVENS

Je kan de consultants van het agentschap Onroerend Erfgoed bereiken via onze regionale diensten:

Antwerpen

Anna Bijnsgebouw
Lange Kievitstraat 111-113 bus 53
2018 Antwerpen
03 224 62 10 of antwerpen@onroenderfgoed.be

Brugge

Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1.2 bus 92
8200 Brugge (Sint-Michiels)
050 24 81 50 of west-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Gent

Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 91
9000 Gent
09 276 24 40 of oost-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Hasselt

Hendrik Van Veldekegebouw
Koningin Astridlaan 50 bus 1
3500 Hasselt
011 74 22 20 of limburg@onroenderfgoed.be

Leuven

Dirk Boutsgebouw
Diestsepoort 6 bus 94
3000 Leuven
016 66 59 00 of vlaams-brabant@onroenderfgoed.be